

روش تحقیق در علوم انسانی

سرشناسه: غلامحسین زاده، امه کلثوم، ۱۳۵۰ -

عنوان: نام پدید آور: روش تحقیق در علوم انسانی / نویسندگان امه کلثوم غلامحسین زاده، مصطفی دومهری.

مشخصات نشر: ناشر: اسلوب علمی، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۹۰ ص.

شابک: 978-600-93834-0-5: ۶۹۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: ناشر

موضوع: علوم انسانی - تحقیق روش‌شناسی

شناسه افزوده: دومهری، مصطفی، ۱۳۵۹ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۸۰۱/۳۰۷۲

رده بندی دیویی: ۰۱/۳۰۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۴۴۹

- عنوان کتاب: روش تحقیق در علوم انسانی
- نویسندگان: امه کلثوم غلامحسین زاده (مهندس)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، مصطفی دومهری
- چاپ و ناشر: مرکز نشر اسلوب علمی
- طراحی و صفحه آرایی: مهندس مهدی مختاریپور
- نوبت انتشار: اول - تابستان ۱۳۹۲
- شابک: 978-600-93834-0-5
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- قطع: وزیری ۱۹۰ صفحه
- قیمت: ۶۹۰۰۰ ریال

مرکز نشر اسلوب علمی به شهر خ امام خمینی (ره) پاساژ زیتون طبقه دوم ۰۹۱۱۱۵۶۱۴۵۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۳

فصل اول: علم و روش تربیتی

علم	۱۷
علم به مثابه نهاد	۱۷
انواع تبیین پدیده ها	۱۹
الف) تبیین عرفی	۱۹
ب) تبیین استنادی	۲۰
ج) تبیین فلسفی	۲۰
د) تبیین علمی	۲۲
نمایش همبستگی	۲۳
حذف همبستگی کاذب	۲۳
تعیین ترتیب زمان حوادث	۲۴
نظریه پردازی	۲۴
تعریف موضوع علم	۲۵
کارکردها و اهداف علم	۲۸
مراحل تحقیقی علمی	۲۹
علوم تربیتی و الزامات روش شناسی	۳۳
روش شناسی	۳۶

فصل دوم: صورت بندی مسأله

۴۱	..... صورت بندی تحقیق
۴۹	..... منابع انتخاب موضوع
۵۲	..... مرور آثار گذشته
۵۳	..... اهداف تحقیق
۵۴	..... معیارهای مهم تدوین اهداف اختصاصی
۷۸	..... عوامل سیاسی
۷۹	..... عوامل اداری، ساختاری، مدیریتی
۸۱	..... عوامل حقوقی
۸۲	..... آثار فساد اداری بر ساختار سیاسی

فصل سوم: مفاهیم و فرضیه سازی

۵۹	..... مفهوم
۶۴	..... فرضیات تحقیق
۶۶	..... اهمیت فرضیه‌ها
۶۶	..... تفاوت فرضیه با نظریه
۶۷	..... اهداف فرضیه‌ها
۶۸	..... ویژگی‌های فرضیه
۶۹	..... انواع فرضیه
۷۰	..... منابع فرضیات
۷۴	..... فرضیه سازی

فصل چهارم: متغیر و انواع آن

متغیر.....	۷۷
انواع متغیر.....	۷۸
الف، متغیر مستقل.....	۷۸
ب، متغیر وابسته.....	۷۹
ج، متغیر نیمه ای (جمعیت شناسی یا دموگرافیک).....	۸۰
رابطه ی بین متغیرهای مستقل و وابسته.....	۸۰
متغیر کمی و کیفی.....	۸۱
متغیر کمی.....	۸۱
متغیر کیفی.....	۸۱
متغیرهای دوارزشی و چندارزشی.....	۸۲
متغیر تعدیلی کننده.....	۸۲
متغیر کنترل.....	۸۳
متغیرهای مزاحم.....	۸۳
انواع پرسش های پژوهش.....	۸۵

فصل پنجم: مقیاس ها

مقیاس.....	۸۹
بررسی مقیاس از حیث متغیر.....	۹۰
اندازه گیری متغیر.....	۹۰
سطوح اندازه گیری متغیرها.....	۹۱

۹۶.....	انواع مقیاس ها

فصل ششم: طیف ها

۹۹.....	طیف لیکرت
۱۰۲.....	طیف پرسش بدون
۱۰۶.....	طیف آزمون
۱۰۸.....	طیف بودارد
۱۱۰.....	انواع پرسشها - طبقه بندی ایمایشی انواع پرسشها در تحقیقات ایمایشی

فصل هفتم: مشاهده

۱۱۵.....	مشاهده
۱۱۶.....	انواع مشاهده
۱۱۶.....	مشاهده با مشارکت مستقیم
۱۱۶.....	مشاهده بدون مشارکت محقق
۱۱۸.....	ویژگیهای تکنیک مشاهده در جمع آوری اطلاعات
۱۱۹.....	عوامل موثر در مشاهده
۱۲۲.....	مشاهده مستقیم و مشاهده غیر مستقیم
۱۲۳.....	مشاهده همراه با مشارکت
۱۲۴.....	انجام مشاهده
۱۲۹.....	مزایای روش مشاهده
۱۳۲.....	معایب روش مشاهده

فصل هشتم: پیمایش

۱۳۷.....	روش پیمایشی
۱۳۹.....	انواع تحقیقات پیمایشی
۱۴۰.....	انواع طرحهای تحقیق پیمایشی
۱۴۴.....	روش گزینش داده ها
۱۴۷.....	ابزار گردآوری داده ها در تحقیقات پیمایشی
۱۴۸.....	ویژگی اصلی پرسشنامه ها
۱۴۹.....	طرح های نظر سنجی

فصل نهم: روش آزمایشی

۱۵۳.....	روش آزمایشی
۱۵۵.....	سطوح تحقیق آزمایشی
۱۵۶.....	انواع تحقیقات آزمایشی
۱۵۶.....	آزمایشات کنترل شده
۱۵۸.....	آزمایشات طبیعی
۱۵۹.....	مطالعات مشاهده ای
۱۶۰.....	آزمایشات میدانی
۱۶۰.....	اعتبار در تحقیق آزمایشی
۱۶۰.....	اعتبار درونی
۱۶۴.....	اعتبار بیرونی
۱۶۶.....	کنترل محیطی در روش آزمایشی

فصل دهم: نمونه گیری

نمونه گیری	۱۶۹
تعریف نمونه گیری	۱۶۹
دلایل استفاده از نمونه گیری	۱۷۰
طراحی نمونه تحقیق	۱۷۱
انتخاب چهارچوب نمونه	۱۷۳
انواع نمونه گیری	۱۷۳
الف. نمونه گیری احتمالی	۱۷۴
ب. نمونه گیری غیراحتمالی	۱۷۷

منابع و مآخذ

منابع فارسی	۱۸۳
منابع غیرفارسی	۱۸۸

پیشگفتار

هنگامی که مردم این ادعا را می‌فکنند که می‌توان با استفاده از علم، به مطالعه جامعه پرداخت، این یک ایده‌ی انسانی و تقسیم‌بندی‌هایی بسیار مهم بود در نتیجه در مراحل تاریخی به دسته‌ها و گرایش‌ها و روش‌های مختلف تقسیم شدند. که هر کدام از روش‌ها، مجموعه‌ای از اصول و فرضیه‌های فلسفی و مواضع مخصوص به خود را دارد که چگونگی پژوهش را مشخص می‌کند. در گزارش‌های تحقیقاتی، این روش‌ها به صورت صریح بیان می‌شوند و بسیاری از محققان فقط آگاهی کم و مبهمی از آنها دارند. با این حال این روش‌ها، نقش مهمی را بازی کرده و از علوم تربیتی و اجتماعی در علوم انسانی گرفته تا علوم اقتصاد، علوم سیاسی، روانشناسی، پژوهش‌های آموزشی و سایر حوزه‌ها می‌توان آن را یافت. به زعم دانشمندان، هدف علم، تبیین است و این کار به یاری تجربه در معنای وسیع آن دست یافتنی است. «شناخت احساسی، بیشتر بر عواطف استوار است و هر

چه از جنبه عاطفی آن کاسته شده و بر جنبه منطقی آن افزوده می‌شود، به شناخت و تبیین علمی نزدیکتر میشود.»

کلیه نکات ناشناخته در زندگی روزمره می‌توانند موضوع تحقیق باشند. محقق می‌تواند هر یک از این نکات را به عنوان مساله تحقیق اختیار و شروع به تحقیق نماید. البته شروع کار به این سادگی نیست. محققان معتقدند که استنباط با فهمیدن زندگی با اندیشیدن و اندیشه امکان پذیر نیست برای درک آن جمیع نیروهای احساسی لازم است. این موضوع مورد مطالعه علوم اجتماعی بر عکس موضوع علوم طبیعی ملموس است زیرا تنها از طریق استنباط می‌توان به آن دست یافت. به علاوه از آنجا که در علوم اجتماعی فاعل و مفعول از یک جنس و هر دو انسانند، دانشمندان علوم تفکری نسبت به دانشمندان علوم طبیعی دارای این مزیت هستند که می‌توانند خود را عملاً یا به صورت تصویری در وضعیت مفعول مورد مطالعه قرار داده و این وضعیت را با تمام وجود در برون خود احساس و استنباط نمایند.

باید در نظر داشت که قسمت اعظم وقت مورد نیاز برای انجام یک تحقیق صرف برنامه ریزی مراحل اولیه کار عبارتند از: تبیین موضوع پژوهش، انتخاب روش پژوهش و خلاصه انتخاب نوع روش آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها می‌شود. محقق موظف است که در ابتدای تحقیق، موضوع طبیعی را که مایل در آن پژوهش کند، مشخص سازد.

غلامحسین زاده، دومهری